

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛАНКАСТЕРСЬКИХ ШКІЛ БЕССАРАБІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ. ЯК ОСЕРЕДКІВ ОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ В РЕГІОНІ

Становлення української освіти на початку ХІХ ст. відбувалося на тлі складних і суперечливих історичних подій, які й зумовили її особливості. Стан освіти на території Бессарабії у період до 1812 р. є предметом наукових дискусій. Бессарабія до цього часу була найбільш проблемною, в контексті рівня освіченості, частиною Молдавського князівства. Тут не було постійно діючих навчальних закладів, а навчання невеликої кількості молодих людей, як правило, здійснювалось при місцевих церквах та монастирях. Після входження у 1812 р. Бессарабії до складу Російської імперії на її теренах починається процес поступального розвитку освіти. На той час на території країни діяв затверджений ще у 1804 р. «Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам» [1, с. 626-644], який визначав головні засади та принципи діяльності початкових і середніх шкіл. «Статут» передбачав існування системи шкільної освіти, що складалась з таких ланок, як парафіяльне училище (1 рік навчання), повітове училище (2 роки навчання), гімназія (4 роки навчання).

Існувала наступна система: вся країна була розділена на навчальні округи, в центрі яких був Університет. Вводилися три типи шкіл: парафіяльне училище, повітове училище і гімназія (губернське училище). Школи перших двох типів були безкоштовними і безстанові. Причому, ці типи шкіл відповідали трьом послідовним ступеням загальної освіти (навчальний план кожного наступного типу школи не повторював, а продовжував навчальний план попереднього). Парафіяльні школи вчили Закону Божого, читання, письма, початків арифметики. У повітовому училищі тривало вивчення Закону Божого і арифметики з геометрією, вивчалися також граматики, географія, історія, основи фізики, природної історії і технології.

У цей час в Бессарабії було покладено початок ланкастерської системи навчання. Взагалі, засновником ланкастерської системи навчання був англійський вчитель Джозеф Ланкастер, який безкоштовно навчав дітей з бідних сімей. Оригінальність цієї системи полягала в тому, що методи навчання не мали чисто релігійний характер - викладання релігії обмежувалося читанням Біблії без інтерпретації її змісту. Слід зазначити, що в Бессарабії система взаємного навчання була введена за розпорядженням імператора Олександра І, який після свого візиту в 1818 р. в новій провінції, наказав держсекретарю графу І.А. Каподистрію зробити всі необхідні приготування для встановлення взаємних освітніх шкіл в Бессарабії [2, с. 43-48.]. Спочатку ці школи були створені в Кишиневі, Бельцях та в Ізмаїлі, а пізніше в Бендерах і в Хотині. Освіта в них ґрунтувалася на системі взаємного навчання. У такій школі учень, навчившись чомусь сам, перетворювався в учителя для інших менш обізнаних учнів, які, в свою чергу, теж потім ставали вчителями.

Перша ланкастерська школа була відкрита в Кишиневі 7 лютого 1824 року (під керівництвом Якоба Хинку), потім в Бельцях - 11 травня (під керівництвом Федора Бобейко) і в Ізмаїлі - 26 травня того ж року (під керівництвом Лаврентія Куніцького). Відкривалися ці заклади урочисто. У Кишиневі та Ізмаїлі при відкритті були присутні граф М.С. Воронцов і губернатор Г.А. Катаказі.

У 1824 році, на прохання ректора Кишинівської Духовної семінарії В. Пуришкевича, були створені ще дві ланкастерські школи: перша була відкрита 13 березня в Бендерах, учителем був призначений випускник Духовної семінарії Андрій Тимошевський, а друга - 7 грудня в Хотині, учителем в ній став випускник тієї ж Семінарії - Іоан Родостат. У 1833 р. в 5-ти вищезгаданих ланкастерських школах навчалось 375 студентів: в Кишинівській школі навчалось

136 студентів, в Ізмаїльській - 77, в Бельцьській - 40, в Хотинській - 73 і в Бендерській - 49. Крім цих 5 шкіл в цей період діяла ще одна ланкастерська школа в болгарській колонії Болград Ізмаїльського повіту. У 1843 р. ланкастерські школи були відкриті також в Оргіїві, Сороках, Кагулі, а 14 серпня 1846 р. заснована друга ланкастерська школа в Кишиневі [3, с. 25].

У цих школах навчалися діти з усіх верств суспільства читати і писати, а також вивчали перші чотири правила арифметики, засновані за наказом 1823 р. Департаменту народної освіти [4, с. 15]. На утримання ланкастерських шкіл в Бессарабії держава щорічно витрачала 3780 руб. асигнаціями. Однак даний тип шкіл не отримав широкого поширення серед населення, а спроби відкрити ланкастерські школи в сільській місцевості не увінчалися успіхом. Як зазначає, В. Неага до кінця четвертого десятиліття частина цих шкіл, крім Кишинівської ланкастерської школи, перетворилися в підготовчі класи у складі повітових гімназій, а інші, відповідно до Статуту про духовні училища 1836 р. об'єдналися з духовними училищами. Основним недоліком такої системи була відсутність в учнів необхідних педагогічних знань і умінь, а також перепорою до поширення ланкастерських шкіл (пізніше училищ) була їх дорожнеча.

Проте, ланкастерські школи відіграли дуже важливу роль в історії вітчизняної народної освіти, а також дали країні велику кількість освічених людей, частина яких згодом продовжувала займатися самоосвітою та навчалася в інших навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Устав учебных заведений, подведомых университетам // Полное собрание законов Российской империи. – Т. XXVIII. – СПб., 1830. – с. 626-644.
2. М. Ганицкий. Ланкастерские школы в Бессарабии. - В: КЕВ, 1877 №21 1-15 ноября, с. 993-1016; 1878, №2, 15-31 января, с. 43-48.
3. Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей. – 1907. – Т. XXVII. – С. 25.
4. Повне зібрання законів Російської імперії. Зібр. II, т. IX, тисячі вісімсот тридцять чотири відділення. Друге, №7710 «а». - СПб., 1835-Додаток до IX-го тому других зібр. Законів Російської Імперії, с. 15.